

«Figuraalne kunst 96» pakub ühtlast taset

Eesti kunsti ülevaatenäitus on Tallinna Kunstihoone jällegi üleval. «Figuraalne kunst 96» kujundaja ja žürii liikme Jaan Elkeni sõnul annab näitus tunnistust postmodernsest kunsti-situatsioonist, kus näiteks geomeetiline kunst pole sugugi parem kui Evald Okase aktid.

Ülevaatenäitus koosneb tegelikult kahest osast: «Figuraalne kunst 96-le» järgneb «Abstraktsioon 96». Kuidas seletate lahti esimese näituse sisu?

Ma sain ise sellest näitusest alles detsembris teada. Kui kutsumise kunstihoone intendandi Anu Liivaku maalijate liidu juhatusel koosolekul, et rääkida maali ülevaatenäitusest, saime teada, et kunstihoone liidu juhatuses oli kunstihoone tööplaan juba kinnitatud.

Näitused olid juba kuupäevaliselt kirjas, esimene oli «Figuraalsioon» ja teine «Abstraktsioon». Meie esmane reaktsioon oli, et kuidas on võimalik selliste kriteeriumide järgi eesti kunsti niiviisi kahte lehte lüüa. Kas pole nii, et kui neid termineid ajalooliselt stiilipuhtalt käsitleda, jääb enamik eesti kunsti just nende kahe termini vahele?

Hiljem täpsustasime Anuga neid pealkirju. Figuraalsioon tähendab muusikaterminina teematöötuse kaunistavat elementi. Kunstiteaduslikus žargoonis on tal ka veidi eputlev maik, nii et läksime ausalt figuraalse kunsti peale.

Ka seda mõistet on käsitletud väga kitsalt. Nõukogude ajal tähendas see eelkõige figuride olemasolu. Meie lähtusime figuralsusest kui avatud terminist. Laias mõttes on see pildilise kujundi olemasolu. Naljaga pooleks võiks öelda, et musta ruudu olemasolu pildil on kahtlemata üks karaktersem ja ekstreemsem figuralsuse väljendus.

Kuigi tavaliselt on seda käsitletud abstraktsionismina.

Seda küll, aga neid termineid defineeritakse kogu aeg ümber. Igasuguse reaalsuse kujutamine tasapinnal, kui võtame ainult maali aspektist, on puhas abstraktsioon.

Kuidas tekkis just selline näituse kujundus?

Mul oli tunne, et kunstihoone arhitektuur on niivõrd hea, lõplik ja täiuslik, et ei tasu seda rikkuda.

Vahekilbid tulid mängu seepärast, et anda rohkem pinda ja takistada ülisuuri kaugvaateid, mis panevad mängima vaid teatud, küllaltki agressiivse kunstikeele.

Võis ette näha, et tuleb küllaltki palju keskmises formaadis töid. Et ei oleks pikka väikeste

Peeter Langovits

□ Jaan Elken leiab, et näituse põnevaimad tööd on noortelt kunstnikelt.

tööde rida, tuli see mõistagi läbi lõigata. See ei sulge aga peasaali sisenedes vaadet nõ. altari. Ruumimõju säilib tervikuna. Plokke ei tahtnud ka seinaga liita ega mingit ust ehitada, vaid jäid kaks sellist ujuvat kilpi.

Suuremas plokis püüdsin hoida veidi romantilisemat, õhulisemat meeleolu, et pildid ruumi arhitektuuri nii aktiivselt ei sekkuks. Mitmed noored, kelle tööd on trepifuaajees, on tegelikult üksjagu romantikud. Kuigi jah, küünilisuse mask on neil ees.

Kõrval on veidi intensiivsemad teosed, millel on tugevam, jõulisem meeleolu. Tekib mingi vastandus.

Kuidas kunstnike tööd näitusele laekusid?

Pärast lehes teavitamist mõtlesime, et äkki ei jõua info kõigini. Rääkisime kunstnikega, kellest teadsin, et nende looming näitusega haakuks. Mina tegelesin maalijatega, skulptoritega Hannes Starkopf, graafika osa jäi lahtiseks. Osa graafikutega, kes sisuliselt maalikategoorias esinevad, nagu Lesperg ja Ulas, rääkisime siis ise.

Ka näiteks Evald Okase palusin näitusele ja nii mitmedki, kes võibolla poleks enam üldnäitusele töid tooma hakanud. Paljud ei teadnud, et see näitus nii aasta alguses on. Kunstielus on jaanuar nagu tõeline hapukurgihooaeg. Üllatas, et materjali lõpuks nii palju laekus.

Kas mõnel kunstnikul võib olla ülevaatenäituse suhtes mingi eelarvamus?

Neid ülevaatenäitusi on tohutul sarjatud. Seal on ju tohutu stiilide rosolje ja kunstnik ei või kunagi kindel olla, mis konteksti tema töö satub.

Kogu looming on praegu aga

tohutul kontekstides kinni, tööd suhestuvad omavahel. Ilmselt on praegusaja kunstnik nii egokeskne, et tahab oma loomingut vastu võtta täielikult kontrollida. Personaal- ja rühmanäitused, kus kontrollitakse suurt territooriumi, on nad mõnes mõttes ära hellitanud. Mõten siin tavalist, seinale riputatud kunsti, installatsioonist ei tasu selles mõttes rääkidagi.

Samas on selline näitus laiemale kunstiüldsusele ja ka osale kunstnikele vajalik. Igaüks ei suuda ju igal aastal välja panna personaalnäitust, mis on üsna kurnav. Ülevaatenäitus on hea väljund, kuhu saab tuua paaritõise komplekti, et mingist uuest arengust oma loomingus märku anda.

Kuidas hindate kunstitaset?

Tase on igas mõttes ühtlustunud. Küllaltki raske on esile tuua liidrit, kellel oleks mingi tohtu edumaa. Eri natuurid töötavad eri suundades oma väljendusvahendites ja öelda saab vaid seda, et nad on oma väljendusvahendites väga head.

Kuna ideoloogiliselt valitseb tõeline pluralism, siis ei domineeri ükski laad. Ma tunnen esimest korda, mida tähendab postmodernne kunstisituatsioon tegelikkuses. Teatud kunstikeel ei mõju heroiliselt enam ainult selle tõttu, et ta millelegi vastandub. Näiteks natuuriruu maalimine tähendab vaid iseenast, mitte midagi enam.

Kas see kõikehõlmav tolerantus ei tekita pidetust?

Ei usu. Kunstimaailm paneb professionaalsuse kriteeriumid iseregulatsiooniga väga täpselt paika. Seda teevad kunstnikud, kunstiteadlased ja kõik, kes nõ. art worldi moodustavad. Selles mõttes on kõik selge.

Samas ei saa aga näiteks

geomeetrilise kunsti kohta praegu öelda, et see on millegi poollest heroilisem või parem kui Evald Okase aktid. Mõlemast kunstivormist on ideologiseeritus kadunud. Sellest sain seekord täielikult aru ja püüdsin seda ka näituse kujundamisel arvestada.

Kelle tööd üllatasid?

Tegelikult on põnevaimad mitmed noored, nagu Tommy & Laurentius, Jasper Zova, Kadri Kangilaski, Küllike Talp, Jane Kaas.

Nende puhul on kohe näha mingit uut tüüpi põlvkondlikku eetikat. Ei tea, kas sel on ameerika kunstikultuuri jooned, aga ta on tõesti uus sõna. Nende töödes on tugev enesetunne.

On väidetud, et kuraatorid ja kunstikriitikud manipuleerivad kunstnikega ning et Eesti viimase aja näitused on tihedalt tühjad ja kõledad välja kukkunud. Kuidas kommenteerite seda?

Eks kunstikriitikutel ole praegu kerge peapööritus, sest kunagi varem pole neil Eestis mingit mõjujõudu olnud. Nüüd kontrollivad nad võimumehanisme.

Vahepeal oli olukord eriti kahemõtteline. Avangard, kes traditsiooniliselt on ikka opositsioonis või põranda all olnud, oli Eestis kõige paremini tasustatud. Või kuivõrd tõsiselt saab praegu üldse avangardist rääkida. Mõni peab seda SOROSTE näitusel eksponeeritavat avangardi kitsiks. Omajagu on tal õigus, sest seal on tõesti 20-, isegi 25-aastased ideed. Meil on need lihtsalt uudsed.

Eesti on aga kas liiga väike või on tegijaid liiga vähe, tundub, et mingid uued nähtused tahavad endale vana arvelt ruumi teha.

Võibolla on selle uue kunsti tekitamise mehhanism Eestis ka natuke kummaline. Seda on püütud mingitel põhjustel väga lühikese ajaga tekitada. Kestma jääb aga ikka sisemistest motivatsioonidest ja impulssidest tekkinud kunst.

See näitabki, kui püsivalt hoiavad oma käekirjat kinni need, kes oma raja leidnud ja keda praegu tõesti materdatakse, nagu näiteks Toomas Vint. Ei ütleks, et tal selle võrra publikut vähem oleks või et ta tööd oleksid rabedamaks läinud.

Meil pole veel õpitud, et kõikidel on õigus oma tööle. Uued nähtused tulevad paremini esile siis, kui vana on välja arendatud.

Näiteks teeb sedalaadi figuraalne kunst teene järgnevale abstraktsiooninäitusele, kasvõi maali enese seisukohast, sisemise struktureeringu huvides. Abstraktsioon tuleb selle foonil paremini esile.

MADE LAAS

27.01.96.
CHITULEHT

FIGURAALNE AVANG

Meinski

Pole pääsu ei keha ega kunsti eest

Eesti kunsti aastanäitus I kannab pealkirja "Figuraalne kunst" ja on kuni 19. veebruarini avatud Tallinna Kunstihoones. Peagi peaks sellele järgnema väljapanek abstraktsetel teemadel. Kohaletoodud figuraalsetest kompositsioonidest tegid suhteliselt liberaalse valiku Jaak Arro, Jaan Elken, Avo Keerend, Signe Kivi, Anu Liivak, Liina Siib ja Hannes Starkopf. Samal ajal on ka Raatuse (endises Tokko ja Arraku) galeriis sama pealkirjaga näitus, mis oli algsest planeeritud "hüljatute salongina", kujunes asjade käigus aga peamiselt üliõpilastest kunstnike suurelt näituselt väljajäänud tööde väljapanekuks.

Kergendusohe läbis kunstiinimeste ridu, kui kuulda saadi, et järjekordne ülevaatenäitus on eelnimetatud viisil kaheks jagatud ja sedaviisi mingsugusedki ühisnimetajad kunsti kui sellise hõrendatud õhuga maailmas ringihulivatele seinast-seina ideedele (ning mitteideedele) leitud. Viimaste aastate ülevaatenäitustega, kui neid on toimunud, on alati kaasnud tõdemused, et säärane eksponeerimisvorm on end ammenndanud. Samas peab tunnistama, et ülevaatenäitustel käib märksa rohkem publikut kui kontseptsiooninäitustel. Nii ka sellel.

Esimene mõte, mis pealkirja ja tulemust kõrvutades tekib, on, et sõnast "figuur" oleks andnud tuleb märksa mõtestatuma kontseptsiooni. Teema on iseenesest päris kuum. Meenutagem, et viimasel Veneetsia biennaalil oli eksponeeritud suur väljapanek keha kujutamisest kunstis viimase saja aasta jooksul. Figuraalseks võib nimetada ju ka suurt osa kaasaegsest kunstist, mis ei mahu maali-graafika-skulptuuri raamesse ja mis kasutab figuuri selliste teemade üle arutlemiseks, nagu seksuaal- ja muud vähemused, feminism, keha koht digitalisee-

runud infoühiskonnas jms. Kuid tasub meenutada, et eesmärgiks ei olnud siin Sorosi näituste ja muude kuraatoriprojektidega konkureerida, vaid anda soliidne esinemisvõimalus just nimelt neile kunstnikele, kes tänapäeva kunsti ideelise ja tehnilise arsenaliga liituda ei soovi. Ja samuti pakkuda publiku laiadele hulkadele võimalus leida nimetuse "kunst" alt midagi sellist, mida nad on tõepoolest harjunud kunstiks pidama – nimelt pilte ja kujusid.

Keha võib käsitleda nagu suvalist mahulist objekti, mille varal annab demonstreerida oma pintsli- või pliitsikäsitsemis- ja värvisegamis- või vormideformeerimisoskust. Sellist suhtumist on nüüdseks tõepoolest veel väga vähe järele jäänud. Enamik kunstnikest, kes on hingelt formalistid, on leidnud oma figuurikäsitlustele lisanüansi – nimelt huumori. Kust muidu need jänkud **Enn Põldroosi** maalidel, või **Tauno Kangro** groteskne akt, või **Mariann Täägeri** täiesti realistlikud portreed – akvarellituna kapiustele ja argpükslikult paigutatud nii nurga taha kui võimalik.

Keha võib võtta ka kui kõnekat vormi, mille abil kandub edasi info inimese sisemaailma kohta. See on kahtlemata enimviljeldud žanr, mis on samas kaasaegse kunsti ülesotsialiseerituse rüpes teenimatult tähelepanuta jäänud. Sest ühiskond võib olla milline iganes, kuid suurem osa inimeste rõõme ja muresid lähtub ehk siiski sisemusest, hingest, tungidest, armastuse otsimisest ja leidmisest. Selle suuna markantsemaid esindajaid on kindlasti nn. uusekspressionistide põlvkond **Ly Lestbergi**, **Lilian Mosolaineni** ja **Jaak Arro** isikus, aga samuti mahub sinna suurepärast näiteks **Evald Okas** või **Einar Vene**, kelle tööd on Raatuse galeriis.

Kui nüüd sisemised ja välimised mõjutajad ühendada, saab päris

adekvaatse pildi inimesest kui sellisest. Sellega tegelevad meeldivalt paljud, eriti nooremate kunstnike seas. Näituste tõeliseks staariks võib nimetada TKÜ üliõpilast **Jasper Zoovat**, kelle töid on nii Kunstihoones kui Raatuses. Tema väljakutsuv hoolimatus maalikunsti materjalide suhtes ja samas sügav tähelepanu maalimise kui sellise vastu loovad tabava keele väljendamaks viise, kuidas inimesed oma tunge ühiskondlikes sfääridesse kanaliseerivad, ja seda. millised mõjud sealts tagasi tulevad. Analoogiline lähenemine on juba teada **Tommy ja Laurensiuse** loomingust. **Lemming Nagel** on infokandjateks valinud tinasõduri tüüpi mänguasjad, elu ja unistuste maskuliinsed mudelid, mis erinevatest aegadest ja kohtadest pärinevad moodustavad oma eklektilisuses usutava, iroonilise panoraami kangelaste ja vallutajate tegemistest.

Kõik need erinevad lähenemised on kujundaja **Jaan Elken** millegipärast näitusesaalis täiesti segi paasanud, mistõttu paljud tööd vale konteksti tõttu tähendust kaotavad. Näib, nagu poleks korraldajad ise päris kindlad olnud, kas sellist näitust on ikka vaja. Üks ilus koht on siiski selles kontseptuaalses segaduses, nimelt otse sissepääsu juures. See on Tommy ja Laurensiuse totaalsete taieste vahele paigutatud **Voldemar Elleri** totakalt optimistlik väike maal, mis oma kohatuse poolest laseb oletada paroodiat, käekirja järgi otsustades on aga siiski tõsiselt mõeldud. Oleks täiesti võimalik jätkata figuraalseks ja abstraktseks jaotatud aastanäitusi veel mõnel korral, kuid sel juhul peaks tõesti kas kõik toodud tööd vastu võtma ja neid siis sisulisemalt grupeerima või mõtlema välja siiski veidi konkreetsema kontseptsiooni.

MARI SOBOLEV

VAMBOLA SALUPUU foto

JASPER ZOOVA taiesed, mis juba ammu on Kunstiülikooli hämarates koridorides tähelepanu äratanud, teevad nüüd ilma figuraalse kunsti aastanäitusel.